

Léta mého dětství v Tišnově: 1930–1946

JAN ŠMARDA

Část čtvrtá

Moji tišnovští učitelé

Od začátku vím a všude zdůrazňuji, že mým nejdůležitějším učitelem byl můj táta. Ty, kteří byli mými učiteli profesionálně, se pokusím vybavit si chronologicky a z těch, na které nemohu zapomenout, vyberu ty nejvýznamnější.

Musím přiznat, že si dosud vděčně vzpomínám na paní učitelku Borkovcovou, usměvavou, nesmírně laskavou a velmi hezkou paní, která učila naši první třídu obecné školy. Myslím, že jsme ji všichni ve třídě dětsky milovali, protože se na nás bez ustání usmívala, byla k nám neskutečně trpělivá a dodávala nám odvahy, kterou jsme v 1. třídě potřebovali. Na konci 1. pololetí nám snad všem napsala na pololetní vysvědčení velkou jedničku přes všechny rubriky formuláře...

Druhým kantorem z obecné školy, který v mé paměti zanechal trvalou stopu, byl pan učitel Kučera, který bydlel už za řekou, tedy vlastně v Předklášteří. To byl třídní učitel v mé třetí třídě. (O tom jsem se už zmínil v kapitole Mnichov.) A to jsem tehdy ještě nevěděl, že jeho syn Miloš bude po válce – až se vrátí z nacistického koncentračního tábora, kam se dostal jako aktivní člen protinacistického odboje – vedoucím našeho skautského oddílu, než ho vystřídá MUC Karel Sutorý („Gamin“).

A třetím kantorem, kterého zde chci jmenovat, byl pan řídící učitel Vrchlabský, starší pán důstojné podsadité a obširnější postavy, pečlivě společensky oblečený. V pravé kapsičce vesty, kterou vždy měl pod sakem, měl na řetízku na její dírcе zavěšené okrouhlé kapesní hodinky. Nikdy se nerozčilil a nepozvedl svůj klidný hlas, mluvil vždy zřetelně a rozhodně, klidně a důstojně. Příliš se neusmíval, ale ani nemračil. Měl v rukou naši přípravu na školu 2. stupně – učil nás totiž v posledním, pátém ročníku obecné školy.

Na tišnovské gymnázium jsem byl přijat na základě přijímací zkoušky na konci školního roku, koncem června 1936 – už v jeho třídě. Pamatuji se na část zkoušky z češtiny, kterou vedla paní prof. Marie Štichová. Na černé tabuli bylo napsáno nějaké delší souvětí – a já jsem dělal jeho větný rozbor a pak i rozbor slovný. Nepamatuji se na jinou část zkoušky; vím však, že se na ní nepodílel žádný test písemný. Ani už nevím, jaké prázdniny mně rodiče za přijetí na gymnázium dopřáli; třeba mně byl odměnou ten zájezd do Prahy, o němž jsme už mluvili.

V 1. a ve 2. ročníku reálného gymnázia v Tišnově byla mou třídní právě paní prof. M. Štíchová, češtinářka, která později působila na filozofické fakultě v Brně. Pamatovala si mne od přijímací zkoušky a byl jsem u ní dobře zapsán. Asi se také nějak dověděla o mém bratraneckém vztahu k Ivanu Blatnému; jakkoliv byl tehdy teprve sedmnáctiletý, byl už znám jako básník z tehdy významného Studentského časopisu; a upřímně řečeno, také já jsem v té době začínal Ivanovu poezii objevovat a milovat.

Ve 3., 4. i 5. ročníku (tedy až do konce mého studia v Tišnově) byl pak naším třídním profesorem klasický filolog Bedřich Kubala. Ten nás učil latinu. U tohoto přísného učitele jsem měl dobře připravenou půdu už předem, protože mne i neživý latinský jazyk bavil a hlavně: býval jsem u nás dosti nadšeným posluchačem společného zpívání mé maminky s paní Kubalovou, za maminičina klavírního doprovodu. A prof. Kubala sám – v příslušném kostýmovém vybavení a zamaskován přilepeným vatovým plnovousem – u nás dělal svatého Mikuláše, když jsme oba s Jurou byli ještě žáky obecné školy.

Prof. Kubala byl muž v nejlepších letech, poměrně korpulentní postavy; vzbuzoval respekt už svým zjevem a zvučným hlasem, nemluvě o jeho perfektní znalosti latiny, latinské literatury a vůbec znalosti antického římského světa. Jak jsem už poznamenal, mne latina bavila (samozřejmě jsem vůbec netušil, jak mně bude vítána později, při studiu medicíny); jednak jsem zřejmě měl (na rozdíl od svého táty) zřetelný talent a výdrž ke studiu cizích jazyků obecně, jednak jsem si dovedl vážít původní latinské literatury. Vzpomínám si, jak mne napadlo přeložit pasáže z Ovidia do češtiny v podobě moderní české básně – což se Kubala (asi od maminky) dověděl, přečetl a ocenil.

Ale hlavně se mně pevně usadila v paměti epizodní historka ze školních lavic. Mým sousedem v lavici byl Blahoš Pacas (jemuž nacisté uvěznilí a popravili tatínka za odbojovou činnost). Kubala pravidelně zahajoval každou hodinu latiny takovou jazykovou rozvečičkou. Rychle, nepravidelně procházel mezi lavicemi a zkoušel slovesné tvary. Vzal třeba sloveso *sedere* (seděti) a za stálého pochodu nás náhodně – pouhým ukázaním prstem – zkoušel z jeho tvarů; tedy otázka – jedno slovo, třeba „seděl bych“, „sedávali jsme“, „bude sedět“ a pod. – a stejně rychle, okamžitá odpověď – jediné slovo latinsky. Blahoš dostal „ať sedím“, bleskurychle vstal a řekl: „*sedam*“; správně má být „*sedeam*“. A také Kubala zareagoval okamžitě: „Sedáš? Tak sede, sede, ale honem!“

Ke vzpomínkám na oba své třídní profesory na tišnovském gymnáziu chci připojit ještě své krátké vzpomínání na několik dalších profesorů, které zůstalo živé v mém povědomí. Zmíním se o nich v pořadí daném sledem jejich předmětů na mých vysvědčeních.

Z němčinářů (za Protektorátu jsme měli hodinu němčiny na rozvrhu každý den – a časem nám přibýly ještě hodiny některých předmětů, v nichž se smělo mluvit pouze německy) si dobře a rád vzpomínám na profesora Karla Cejnka. (Ten pak později avancoval do pozice docenta Pedagogické fakulty Masarykovy

univerzity v Brně, byl totiž primárně biologem.) Byl to mladý a štíhlý, energický muž s příjemným, zvučným hlasem, sympatický po mnoha stránkách. Učil jsem se němčině rád, jakkoliv nám život v Protektorátu Čechy a Morava znepříjemňovalo všechno německé... Ale němčina byla jediným živým světovým jazykem, který nám byl otevřen – a já jsem podvědomě přijímal za svůj samozřejmý úkol učit se jazykům; a učil jsem se jim snadno. A tomu velmi napomáhala Cejnkovo vystupování a celá jeho osobnost. Byl mj. významným členem souboru tišnovského ochotnického Karasova divadla; byl v něm hercem a režisérem.

V kvartě nám přibyla francouzština, jejímž začátkům nás učil nevýrazný prof. Štěpán (byl také němčinářem). – O češtináře PhDr. Marii Štíchové a latináři prof. Bedřichu Kubalovi jsem se už zmínil.

Ze zeměpisu nás měl prof. Vladimír Rýpar. Zapomněl jsem všechno, čemu nás naučil. Přitom mne zeměpis jako obor „bavil“. Profesor Rýpar však byl prototypem učitele, který není schopen naučit ničemu. Zřetelně dával najevo, že zeměpis nebaví ani jeho samého. Byl totiž tělocvikářem a zeměpis pro něj byl jen nezbytným doplňkem jeho dvouoborového studia na učitelském ústavě. Kromě toho nové výukové osnovy mu určovaly poučovat nás hlavně o Velkoněmecké říši. Jeho výuka spočívala v trvalém sezení za katedrou, odkud tiše a monotónně předčítal text z učebnice. Nikdo ho neposlouchal. Všichni žáci ho vnímali hlavně jako aktivního lehkého atleta: závodně házel oštěpem, tuším, že startoval za sportovní oddíl v Blansku. A tak mně v paměti utkvěla jeho nevýrazná podoba a jeho často našťavaně

Tišnov – sanatorium Dr. F. Kuthana.

zvýšeným hlasem pronášená žádost: „Nehrajte tam ten šprtec!“ Takto deklasujícím výrazem označoval náš oblíbený, snadno a kdekoliv provozovaný „sport“: stolní hokej. Ve třídě jsme totiž seděli v lavicích po dvou. A tak se hodiny zeměpisu pro nás, hlavně pro naše dvojice v zadních lavicích, proměňovaly v soubor sportovních utkání. Každé toto utkání spočívalo v tom, že oba protihráči v jedné lavici střídavě uváděli v klouzavý pohyb „puk“ – malý a lehký pětihaleč – šikovně nasměrovanými údery „hokejek“ – pootevřených kapesních nožičků či hřebínků – do svých „hráčů“, větších a těžších mincí, většinou padesátníků: jeden měl „hlavu“ a jeden „orla“. Hříštěm byl samozřejmě rovný a hladký povrch lavice mezi oběma hráči s tužkou vyznačenými brankami na protilehlých kratších stranách. Cílem samozřejmě bylo dávat „góly“ do soupeřovy branky.

V primě a v sekundě jsme i v Tišnově měli přírodopis. V primě nás tomuto oboru učil prof. Komárek (křestní jméno už jsem zapomněl). Ten zanechal v mé paměti jedinou stopu: své výklady zásadně doprovázel současným psaním odpovídajících hesel na tabuli; a ta hesla byla propojována šipkami všemi směry, jimiž vyjadřoval jejich logické souvislosti. A tím nás všechny, kteří jsme s tabule vše opisovali do svých linkovaných sešitů, neustále uváděl do značných rozpaků...

V sekundě převzal výuku přírodopisu do svých rukou profesor RNDr. Otto Mrkos (pozdější zakladatel Botanického ústavu Palackého univerzity v Olomouci, jenž dnes náleží jeho Přírodovědecké fakultě), který nás skutečně učil botanice. Rozuměl jí – a v mém vědomí tak v mnohém směru navázal na to, co jsem věděl už od svého otce. A jeden konkrétní moment z jeho výuky je uložen v mé paměti dodnes. Při výkladu o houbách nás naléhavě varoval před houbami jedovatými, z nichž jako snad nejzákeřnější nám zdůraznil muchomůrku zelenou (*Amanita phalloides*). Já jsem v té době už věděl od svého strýce Franty (František Šmarda, starší bratr mého otce, po něm rovněž dosáhl doktorátu přírodních věd jako významný český mykolog a rovněž učil na měšťanské škole, ale v Kuřimě, kde bydlel) věděl, že houby z největší části ztrácejí svou toxicitu řádným tepelným zpracováním. Muchomůrka zelená se na první pohled podobá žampionu a bývá za něj houbaři – obvykle s fatálními následky – zaměňována. A protože jsem už dávno uměl obě tyto houby spolehlivě rozlišit, frajersky jsem sám na sobě provedl ověřovací pokus: sousto u nás často nacházené, čerstvé muchomůrky zelené jsem uvařil ve vodě a spolkl. A profesoru Mrkosovi jsem se při jeho výkladu tímto svým kouskem pochlubil. Samozřejmě jsem ho tím rozzlobil, protože se lekl. Důkladně mne před třídou pokáral a bolestivě mne vytahal za ušní boltce...

Z fyziky jsme měli hodného učitele a dobrého člověka, jednoho z přátel mých rodičů, prof. Josefa Trödlera. Jak jsem byl jedinkrát v životě za školou právě kvůli fyzice, jsem se zmínil už výše. Poměrně krátce potom přišel prof. Trödler tragicky o život na tišnovské ulici: nákladní auto s nákladem dlouhých stromových klád, hodně přesahujících konec vozidla, zatáčelo před nádražím u domu, kde bydlel, v pravém úhlu doprava a koncem jedné z nich ho, jdoucího po chodníku, zasáhlo do hlavy a na místě usmrtilo.

Učil jsem se cokoliv snadno, pokládal jsem za svou samozřejmou povinnost plnit všechny úkoly, které mně škola ukládala, jak jsem byl schopen nejlépe. Relativně nejnáročnější pro mne byla matematika (z níž jsem ovšem mívával také jedničku; dvojku jsem mívával na vysvědčení – přes veškerou svou snahu – z kreslení, z „umělecké výchovy“, ale o tomto předmětu se zmíním níže). Už si nepamatuji, kdo mne v Tišnově učil z matematiky (v podstatě z algebry); její profesori se přede mnou v jednotlivých ročnících střídali, ale žádný nedokázal, abych tento předmět miloval. Nejsympatičtější z nich byla profesorka Božena Holíbková, která se sňatkem (v době, když nás učila) začala jmenovat Kociánová. Z té vyzařovala energie mládí, jakkoliv rozhodně nebyla začátečnicí. V paměti mně utkvěla situace pro ni charakteristická: po zvonění na konci přestávky vstoupila do třídy, třída ztichla a povstala. A prof. Holíbková se zastavila hned za prahem, zavřela dveře a s nazlobeným výrazem do ticha řekla: „Připravte se! Budu nadávat.“ (Bylo to po kontrolní kompozici.)

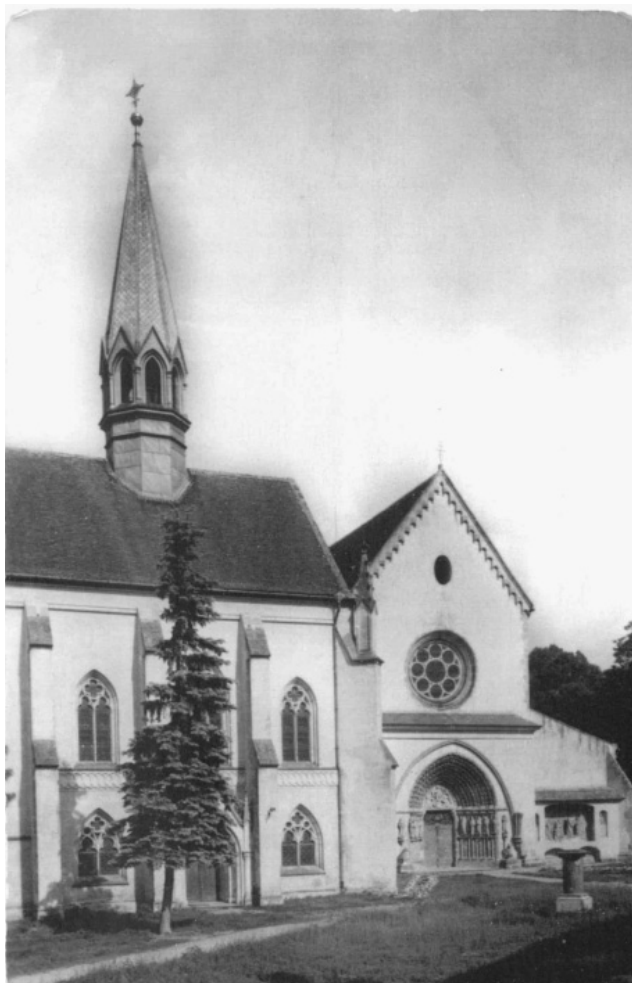
V umělecké výchově, v níž jsme byli vzděláváni v prvních čtyřech ročnících, jsem měl na tišnovském gymnáziu štěstí: vyučovali nás postupně dva akademičtí malíři. Na prvního z nich, který nás měl v rukou v primě, na Oldřicha Rosenbauma, se vůbec nepamatuji. Ale od začátku sekundy nás převzal – po Rosenbaumově smrti – můj nejstarší profesor: jednapadesátiletý Josef Zeithammel, žák Maxe Švabinského, rodák z Roudnice. Jeho realistické olejové obrazy se mně velice líbily, jakkoliv jsem je objevoval až v průběhu let. Věnoval se hlavně krajinářství. Jeho statná postava s náběhem k tloušťce byla vždy oblečena v dlouhý černý splývavý klotový plášť. Nebyl však zcela zdrav – a to se odrazilo v jeho často nerudné až zlostné náladě. Dobře si pamatuji, jak při nějakém výkladu o perspektivní kresbě z vysokého stupínku prostorné kreslírny v nejvyšším poschodí vztekle hodil od tabule vší silou křídou, kterou měl v ruce, přes celou délku místnosti po někom z nás, kdo ho vzadu neposlouchal.

Z profesorů chemie si vzpomínám na profesora Vlčka (křestní jméno jsem zapomněl). Dobře si pamatuji na jeho mohutnou postavu, okrouhlou tvář s nádechem do růžova a hustou hřivu jeho černých vlasů. Mluvil perfektně a se vzornou výslovností německy, což bylo zvlášť nápadné při jeho krásném basovém, sonorním hlase; mluvil však málo a téměř se neusmíval. (Velmi dobře hrál na harmonium.) V pozdějším období naší příslušnosti k Velkoněmecké říši bylo českým školám nařizováno vyučovat matematiku (a zeměpis) pouze německy. A tady zaskakoval jako němčinář a my jsme nikdy nikdo nevěděli, co si o něm myslet; mohl to klidně být nácek (nacista) a tak jsme z něj měli strach – a už z toho důvodu jsme usilovali nedostat se s ním do jakéhokoliv sporu.

No a nakonec: z náboženství jsme měli důstojného pana ThDr. Josefa Mouřínovského. To byl takový římsko-katolické víře bytostně oddaný a až maniakálně sloužící katecheta, který si každý týden do notýsku zaznamenával, zda každý z nás byl v neděli na mši svaté, zda jsme se dali biřmovat atd. Vzdělával nás jednak ve Starém a Novém zákoně a hlavně nám vysvětloval katolickou liturgii.

Byl tvrdošijný až umíněný ve vyžadování života podle návodu desatera božích přikázání – což ovšem bylo pro naši smečku pubertáků správné. Do paměti se mně vrylo jeho vyprávění v rámci kázání v kostele, kde sloužil nedělní mši, o tom, jak se večer na Květnici setkal s ďáblem. Zlé jazyky tehdy tvrdily, že ve skutečnosti potkal známého tišnovského opilce, právě po konzumaci alkoholu...

Jako tečku za svým vzpomínáním na tišnovské gymnázium připojuji ještě jednu poznámku technické povahy. Bydlel jsem této škole nejbližze ze všech jejích tehdejších studentů. Z našeho bytu na Školní ulici stačilo k příchodu do gymnaziální třídy maximálně pět minut. Vyučovalo se 6 dní v týdnu a rozvrh nám

Předklášteří – klášter cisterciáček Porta coeli z roku 1233.

předepisoval pro každý den 6 vyučovacích hodin (v sobotu jen 5). Přestávky mezi nimi byly 5minutové – kromě hlavní 10minutové po třetí hodině. Jednou jsem zapomněl doma svůj sešit pro jeden předmět, který jsme měli v rozvrhu až po té hlavní přestávce. A tak jsem si pro něj hravě „skočil“ domů v této přestávce.

Nemohu se nezmínit o svém tišnovském a tedy prvním učiteli hry na klavír. Zmínil jsem se už o tom, jak jsme se dostali k pianinu, i o tom, že maminka pokládala za samozřejmé, že se ihned začnu učit na ně hrát. Musím říci, že jsem tím vůbec nebyl nadšen. Ale hned jsem také začal vnímat, jak je to hezké slyšet maminku hrát... A také jsem byl dost poslušný, hodný syn, který pokládal za svou samozřejmou povinnost dělat rodičům radost. Stejně už předem dané pro maminku bylo, že budu docházet 2× týdně na hodiny (vlastně půlhodiny) klavíru k tišnovskému učiteli hudby Aleši Smiškovi, výbornému pianistovi i houslistovi. Aleš Smíšek (dosud svobodný) bydlel se svou ovdovělou, laskavou matkou v malém, starobylém bytě v 1. poschodí rovněž starobylého domu v ústí Jungmannovy ulice do dolního náměstí. Jeho starší bratr Oldřich byl nacisty popraven krátce předtím, než mé vyučování u Smišků začalo. Aleš Smíšek i jeho maminka byli hodní, čestní a laskaví lidé, maminka je dobře znala. A tak mně začalo nové a jiné učení, počínaje vysvětlením pojmů nota, notová osnova, stupnice, „dur“ a „mol“ atd., včetně jejich zákonitostí, které hudbu tvoří – cvičení stupnic i oběma rukama s protipohybem, Bayerovy Školy mladých klavíristů (postupně všech dílů), cvičení technických i toho nejdůležitějšího, skladeb přednesových, většinou upravených pro začátečníky s krátkými prsty a tudíž s malým rozsahem ruky – a stalo se každodenní částí mého denního programu. Hrával jsem pak poctivě – a stále náruživěji – od roku 1938 či 1939 až do roku 1952, kdy už jsem bydlel v Brně, kde jsem studoval Lékařskou fakultu a kde mne vyučoval prof. Josef Blatný, můj strýc Jožka. A musím říci, že jsem hrál tím raději, čím jsem hrál déle a lépe... A zde je vhodné se krátce zmínit, že v době mého studia na brněnské Lékařské fakultě se Aleš Smíšek ve svém tišnovském bytě stal obětí loupežné vraždy. Zabil ho zloděj, který se vypravil ukrást jeho velmi cenné housle.

Ve skautském oddíle

Zdá se mně, že bych měl zavzpomínat nejen na ty, kdo mne v Tišnově učili, ale i na prostředí, které mne – nemám-li na mysli rodinu – v Tišnově největší měrou vychovávalo (aniž jsem si to tehdy uvědomoval): a to bylo prostředí skautského oddílu, přesně formulováno – prostředí oddílu Junáka. Neměl bych zamlčet vzpomínky na řadu šťastných chvil v oddíle tišnovské Jedničky (v Tišnově záhy po osvobození vznikla i Dvojka, ale tou jsme trochu opovrhovali: to byli skauti s ideologií čistě katolickou). Na mnohé z nich jsem vzpomínal už v předchozích kapitolách, ale stále mně ještě chybí trochu sevřenější, globální pohled. Právě ten je však pro mne obtížný.

Skauting, vzniknuvší v Anglii roku 1907, byl pro naše nacistické okupanty nepřijatelný – a tudíž u nás zakázaný. Jedinou povolenou organizací mládeže byla pro nacismus Velkoněmecké říše militantní Hitlerjugend (s příslušnou ideologií). Její variantou pro českou mládež bylo za Protektorátu – jak už jsem měl možnost se zmínit – Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě; mělo také uniformy, Hitlerjugend připomínající. A moje vzpomínky na skautování v Tišnově jsou tedy omezeny na pouhých 11 měsíců po osvobození. Nicméně už během těch jsem měl koupenu kompletní uniformu skautskou, světle hnědou košili s tmavohnědým šátkem a olivovými manchesterovými šortkami, přepásanými tmavohnědým opaskem, vpředu s okrouhlou přezkou se skautským znakem – lilíí, obkrouženou skautským heslem „Bud’ připraven“.

Ale to bohatství krásných vzpomínek na skauting se v mé paměti mísí s neodlišitelnými vzpomínkami na to Kuratorium, v němž jsem se vyžíval asi dva roky předtím a kterým jsem byl nadšen, protože celé jeho tišnovské regionální vedení bylo v rukou zkušených skautů z let první republiky!!! A ti nám pod rouškou Kuratoria předávali a vlévali do našich dětských duší to, co jim samým dal skauting, s pečlivým vynecháváním všeho, co jim organizace nacistického Kuratoria ukládala především. Náš oddíl byl tedy ilegálním oddílem skautským! Řada z našich náčelníků a vedoucích Kuratoria byla dokonce aktivně zapojena do ilegální odbojové činnosti v Obraně národa, třeba už zmíněný Miloš Kučera, který to ke konci války odnesl zavřením do koncentráku. A neprozradilo se to! Zejména díky tomu, že celé tišnovské vedení bylo skautsky svorné ve svém smýšlení. – Po válce byl pak oddílovým vedoucím Jedničky MUC Karel Sutory.

Těžiště mé skautské aktivity – jak si uvědomuji teprve nyní, díky tomuto vzpomínání – leželo tedy v letech ještě válečných!

Měli jsme svou klubovnu v Hospodářské škole. V ní jsme se pravidelně každý týden scházeli, rozdělení na družiny, na schůzkách. Obsahem těchto schůzek byly činnosti nesmírně atraktivní: hry, zejména různé varianty her cvičících všímavost a paměť (hry Kimova a Setonova), nácvik písní (dvojího typu: jednak mladicky rozverných, jako Babinský, Vajckorni, jednak národních, hlavně slováckých, v poválečném období pak anglických jako Tipperary a amerických jako John Brown), vyprávění o anglickém tvůrci skautingu lordu Robertu Baden-Powellovi, který skautské hnutí roku 1907 založil a vtiskl mu jeho určující charakter – morální sílu a ušlechtilost, dále nácvik uzlování, čtení map, užívání kompasu a buzoly v terénu, spousta učení o přírodě („lesní moudrost“) s mnoha vycházkami, kde jsme se učili stopovat divoce žijící zvířata a rozeznávat ptáky podle morfologie i podle zpěvu a letové siluety, učili jsme se i vařit v přírodě (v kotlíku) – prostě vše v naší aktivitě během roku cílilo k jeho vyvrcholení – k prázdninovému táboru. Ale o tom už jsem mluvil podrobněji.

Byl jsem vedoucím družiny Jestřábů a tak jsem byl odpovědný za naše umístění v mezidružinové soutěži: každá družina dostala od vedoucího oddílu za úkol co nejrychleji vytvořit své předepsané identifikační prvky: vzpomínám si z nich na

vlažku (vymysleli jsme úkol pro maminku jednoho kamaráda bratra z družiny a ta nám ji ušila) a na pokřik. Ten jsem vymyslel já, postavil jsem jej na rytmu a zněl: „Ó (vedoucí) va (všichni), Ó (vedoucí) va (všichni), Ó (vedoucí) ri kitabi, hlavu vzhůru vždy řvou Jestřábi (všichni)“.

Po válce jsme většinou odebírali Mladého hlasatele s Foglarovým seriálem o Rychlých šípech, kresleným Fischerem, na poslední straně, ale taky jsme sami pro sebe vydávali cyklostylovaný a ilustrovaný časopis svůj; jmenoval se Umpity Poo. To je anglická zkomolenina francouzského úsloví „un peu plus“ – „trošku více“. Chtěli jsme tak stručně vyjádřit, že skaut má nejen stoprocentně plnit všechny své úkoly, ale ještě o něco více a lépe, prostě o něco víc, než musí.

Velice nejasně si vzpomínám, že jsme jednou na jevišti v sokolovně – už za války – uspořádali pro své rodiče takovou malou akademii, kde jsme zábavnou formou prezentovali, nač jsme se za rok připravili; vedení asi chtělo rodiče názorně ujistit, že v tom Kuratoriu neděláme nic, zač bychom se museli stydět. – A taky si vzpomínám, že jsme se při nějaké příležitosti – muselo to být až po válce, asi na podzim 1945 či 1946 – v Brně, vzorně oblečení v uniformách i s tmavě hnědými lodičkami na hlavách, zúčastnili takového malého, asi oblastního jamboree.

Prostě: skauting mně dal etické základy a celou spoustu praktických dovedností pro celý život. Byla to výchova zcela jiná než výchova rodičovská či školní: výchova, kterou jsem hltał. A hlavně mne pro celý život naučila, co je to přátelství...

Údolí Loučky v Mezihoří.

Stěhujeme se do Brna

Za necelý rok po válce, začátkem dubna 1946, se naše rodina přestěhovala do Brna. Zmínil jsem se už, že můj táta těsně před válkou dokončil své dálkové univerzitní studium botaniky a ještě v roce 1938, před uzavřením českých vysokých škol nacisty, stihl v auditoriu maximu Masarykovy univerzity na Právnické fakultě promoci doktorem přírodních věd, RNDr. Posledním předválečným rektorem byl tehdy prof. PhDr. Arne Novák. Bylo mně osm let... Maminka mne na tuto promoci vzala s sebou. Vzpomínám si dodnes, jak na mne krásná univerzitní aula s obrovským obrazem Antonína Procházky „Prometheus přináší lidem světlo poznání“ zapůsobila. A na to, jak mne při závěrečných gratulacích Arne Novák, když mne maminka představila, pohladil po mé černovlasé hlavě...

Tátovi doktorský titul pak po válce přinesl pozvání, aby přijal funkci kustos-da botanického oddělení Moravského zemského muzea v Brně. (Sídlilo se svými herbárii ve vile na Preslově ulici v Masarykově čtvrti.) Táta se dlouho nerozmýšlel a tuto funkci přijal. Vždyť mu přinesla možnost soustředěně pracovat v důstojné pracovní poměr ke konci třetího čtvrtletí školního roku 1945/46. Táta samozřejmě botaniky muzea – stejně jako mnoho jiných – velmi dobře znal ze společných exkurzí. Už během mnoha předchozích let se vypracoval mezi uznávané české botaniky, jimiž dotud byli hlavně botanikové pražští, většinou působící na Karlově univerzitě (prof. Klika) i Vysoké škole technické (prof. Suza) a mimoškolský ředitel Vaněk. V západočeských lázních působil prof. Hadač. Ještě živější a osobnější kontakty měl s botaniky bratislavskými (doc. Futák). Tátova úroveň znalostí – především tajnosnubných rostlin (mechů, lišejníků) – mu tedy přinesla pozvání k zaměstnání, které znamenalo významný posun vpřed z místa učitele měšťanské školy provinčního města do celostátně významné instituce. Táta se samozřejmě hned postaral i o naše ubytování v Brně. Dostali jsme se do třípokojového bytu (plus s pokojíkem pro služku za kuchyní, z něhož jsme udělali komoru se spížirnou) a s koupelnou na Orlí ulici číslo 5 (v zadním traktu ve 3. poschodí, s výtahem). Byl to byt po odsunutých Němcích – arci s výhledem pouze na zadní strany domů naproti, z Janské ulice. Kuchyň měla okno pouze do světlíku, takže v ní bylo ustavičné šero.

Naše přestěhování bylo stanoveno na začátek dubna, abychom – já i bratr Jura – mohli nastoupit do brněnských škol od začátku posledního čtvrtletí školního roku.

Ale nesmím se zapomenout zmínit, jak stěhování naší rodiny probíhalo. Stěhoval nás na korbě svého nákladního auta, už nám známého z předchozích kapitol, pan Máca. Veškerý nábytek i se zbytky paliva a také já a Jura jsme se vešli nahoru, táta s mámou dopředu, do kabiny k panu Mácovi. A cesta po silnici z Tišnova přes Hradčany, Drásov, Kuřim, Českou, Brněnské Ivanovice a Řečkovice v dopoledních hodinách byla pro mé vnímání až mysticky osudová. Bylo krásné, sluneční počasí, kolem nás se všude probouzela jarní příroda a mně bylo krásně. Nevnímá-

jsem příliš smutek z loučení. Cítil jsem, že mně začíná nový život. Všude kolem nás ještě pořád tristní pozůstatky dosud neodstraněné vojenské techniky připomínaly právě skončenou válku. A nad tím zpívající ptáci... Cítil jsem, že přijíždím z dětství do dospívání, že se mně otvírá velkoměsto se všemi svými kulturními možnostmi, že poznám nové přátele – a těšil jsem se nevýslovně.

Nicméně termín našeho přesídlení pro mne znamenal určitou komplikaci. Na tišnovském gymnáziu se ze západoevropských jazyků začala po válce vyučovat pouze francouzština a mohl jsem tedy v průběhu školního roku přestoupit pouze na gymnázium s francouzštinou. Ale já jsem bytostně toužil po angličtině – a rodiče to podporovali. Poslední čtvrtletí kvarty jsem proto absolvoval na brněnském 4. reálném gymnáziu, na gymnáziu Brno-Židenice, tč. na Křenové ulici. Zmiňuji se o tom proto, že mezi spolužáky jsem tam měl několik takových, z nichž se pak vyklubaly osobnosti známé. Byli to hlavně básník Ivo Štuka, společenský ekonom Rostislav Selucký (pěkný rošťák) a filmoví režisěři Antonín Moskalyk (chudý chlapec ze Šlapanic) a Drahomíra Vihanová. Během prázdnin 1945, z nichž jsem polovinu strávil s rodiči v Jeseníkách v Koutech nad Desnou (kde táta jako rostlinný ekolog prakticky řešil strže, které při jarním tání spadly nad Divokou Desnou – a také jejich nápravu úspěšně vyřešil), jsem se z učebnic doučil penzum angličtiny, stanovené pro kvartu. Po prázdninách jsem pak musel projít diferenční zkouškou z této látky na 3. RG na Kounicově ulici, později – roku 1948 – přejmenovaném na Reálné gymnázium Dr. Zdeňka Nejedlého. Zkouška u angličtinářky profesorky Česnekové byla snadná. Angličtinu mne pak učila prof. Blažena Sochorová, ale já jsem kromě toho navštěvoval kurzy angličtiny na Jazykové škole a hlavně jsem se hned přihlásil také do Students' Section v British Council v Pisárkách.

Ale to už překračuji rámec vzpomínek na své dětství v Tišnově, jak jsme si na jejich začátku vymezili.